

Appendix

LÁTKA ORESTEIE

AGAMEMNÓN

Látka *Oresteie* – jediné dochované trilogie, je rozvržena do tří samostatných dramát (*Agamemnón*, *Choefory* a *Eumenidy*), která spolu vytvářejí celek. Prolog dramatu *Agamemnón* začíná scénou u Agamemnónova domu, na jehož střeše leží hlídač, podle vlastních slov již rok, a vyhlíží signální oheň, který má zvěstovat konec trojské války a návrat krále. V jeho řeči je naznačen jakýsi nešťastný zvrát ve správě domu, který mu zabraňuje zpívat. Když oheň zaplane, hlídač je naplněn nadějí na setkání s králem a jde ohlásit znamení královně. Na odchodu se ještě obrátí k divákům a sdělí jim, že dům má své tajemství, které nám ovšem neřekne.

Poté se odehraje parodos, v němž sbor starců připomíná vyslání královských bratrů a jejich vojsk do Tróje. Oni, coby starci, zůstali v Řecku. Vzpomínají dále na Kalchantovy věštby, které hlásaly pád Tróje, a na oběť Agamemnónovy dcery Ifigenie v Aulidě.¹ Při té příležitosti je zmíněna i kletba, která má Agamemnóna za tento čin postihnout:

„τέχναι δὲ Κάλχαντος οὐκ ἄκραντοι. Δίκαι δὲ τοῖς μὲν παθοῦσιν μαθεῖν ἐπιρρέπει...“²

První epizoda se odvíjí od rozhovoru Klytaiméstry a vůdce sboru, má tedy velmi archaickou podobu. Vůdce sboru se podrobně dovídá o ohňovém signálu, který má počátek až v Iliu. Poté následuje první stasimon, v němž sbor varuje před zaslepením z pýchy a před oprávněnou mstou. Jako příklad je uveden Paris, který porušil pohostinství, a Átreovci, kteří pro osobní mstu poslali tolik mužů na smrt. „τῶν πολυκτόνων γὰρ οὐκ ἄσκοποι θεοί. κελαιναὶ δ' Ἐρινύες χρόνῳ τυχηρὸν ὄντ' ἄνευ δίκας παλιντυχεῖ τριβᾶ βίου τιθεῖς ἄμαυρόν...“³ Nakonec se znovu naváže na zvěst o dobytí Tróje, což otevírá prostor pro vstup posla.

¹ Byla to oběť Artemidě za příznivý vítr pro řecké loďstvo, k čemuž svolil sám otec.

² Aeschylus, *Agamemnon*, v.250ff; „Jen to, že věštba Kalchantova nebyla vykřičena zbytečně. Však vahadlo práva se vychýlí a člověk se učí utrpením.“ Překlady *Oresteie* jsou převzaty od P. Borkovce a M. Havrdy in: Aischylos, *Oresteia*, nakl. Národní Divadlo, Praha 2002, s.59

³ Aesch. Ag. 458 „Vždyť očím bohů neunikají ti, kteří v boji prolili potoky krve. A Erínyje, černější než čern, když přijde čas, šťastlivce, jenž si nevšimá práva, připraví o všechno pozemské štěstí a navždy jej uvrhnou do temnot.“ s.68

Ve druhé epizodě posel potvrzuje šťastný návrat Agamemnóna, který v Tróji dokonal pomstu za únos Heleny. Vůdce sboru mu podobně jako strážce naznačí jakési hoře, jež souží králův dům, ovšem rovněž o něm dále mlčí. Vystoupí Klytaiméstra a prohlásí, že první věřila ohňům a obětovala za šťastný návrat. Odchází s prohlášením o své věrnosti. Posel ještě povypráví o bouři, která stihla argejské vojsko a oddělila Meneláa od Agamemnóna, a pak také odejde.

Ve druhém stasimu jsou znovu připomínáni Paris a Helena a následky jejich činů. Ve třetí epizodě vystoupí už sám Agamemnón a porobená Trójanka Cassandra, jimž po rozpravě se sborem a jeho vůdcem vyjde vstříc Klytaiméstra. Ta přesvědčí svého muže, který se zprvu zdráhá, obávaje se závidi bohů, aby šel po nachových kobercích do svého domu. Poté, co vejde, se Klytaiméstra pomodlí k Diovi, aby si vzpomněl na slib, který jí dal. Následující stasimon znovu zdůrazňuje zlé tušení a objevuje se v něm motiv křehké balance mezi kvetoucím zdravím a nemocí: „μάλα γέ τοι τὸ μεγάλας ὑγείας ἀκόρεστον τέρμα: νόσος γὰρ γείτων ὁμότοιχος ἐρείδει.“⁴ Rovněž je zmíněna hranice mezi vědomím krále a lidu, který zná tajemství domu.

Čtvrtá epizoda znovu otevírá výstup Klytaiméstry, která vybídne Kassandru, aby také vstoupila do domu. Cassandra se podobně jako prve Agamemnón zdráhá. Klytaiméstra i náčelník sboru se domnívají, že je to proto, že jako barbarka nerozumí. Klytaiméstra se poněkud rozčileně vrací do domu, načež Cassandra konečně promluví: „ὅποτοτοῖ πόποι δᾶ. Ὀπολλον Ὀπολλον.“⁵ A dovolává se Apollóna. Tím otevře svou funkci uvnitř dramatu jakožto věštkyň. Cassandra nejprve připomíná krvavé skutky Átreova domu,⁶ přičemž náčelník sboru potvrzuje pravdivost jejích slov. Pak se nám již stává očima, které na rozdíl od diváků vidí, co se za chvíli bude dít uvnitř domu. Sleduje Klytaiméstru, která se chystá vraždit svého muže: „ ἰὼ τάλαινα, τόδε γὰρ τελειῖς, τὸν ὁμοδέμνιον πόσιν λουτροῖσι φαιδρύνουσα— πῶς φράσω τέλος;“⁷ Vidí, jak služky podávají královně věci potřebné k vraždě – jakési roucho, do něž ho hodlá zaplést, a pak i meč, kterým ho probodne. Jednotlivé Kassandřiny repliky jsou přitom doplňovány otázkami nechápajících členů sboru. Cassandra pokračuje v popisu, který provází výkřiky děsu a hrůzy: „ἄ ἄ, ἰδὸν ἰδού: ἄπεχε τῆς βοῆς τὸν ταῦρον: ἐν πέπλοισι μελαγκέρω λαβοῦσα

⁴ Aesch. Ag. 1001 „Zdraví a choroba – chamtiví sousedé, co věčně slídí u společné zdi.“ s.92

⁵ Aesch. Ag. 1072 „Áá, áá! Apollo, Apollo!“ s.95

⁶ Átreus, otec Agamemnónův, dal svému bratrovi Thyestovi připravit pečení z jeho dětí, protože mu svedl ženu.

⁷ Aesch. Ag.1107 „Tohle chystáš? Manžela, s nímž jsi lůžko sdílela, osvěžila jsi v lázni...jak to dopovím?“ s.97

μηχανήματι τύπτει: πίτνει δ' <έν> ένύδρω τεύχει. δολοφόνου λέβητος τύχαν σοι λέγω.“⁸ Sbor znovu jejím slovům plně nerozumí, přece však z jejich emocionálního náboje pochopí, „κακῶ δέ τω προσεικάζω τάδε.“⁹

Nyní se Kassandřin zrak přesouvá do budoucnosti a předpovídá si vlastní smrt mečem. Zde již sbor její věštbě začíná rozumět a projevuje soucit s jejím osudem. Cassandra propojuje svou zkázu tématicky se zkázou Iliia. Její osud je tak kauzálně navázán na řetěz příčin, který se vine od Paridova neblahého sňatku. Na výzvu sboru pak již přímou řečí vykládá původ svého věšteckého umění a význam své věštby: „Ἀγαμέμνωνός σέ φημ' ἐπόψεσθαι μόνον.“¹⁰ Předvídá i Orestovu pomstu. Sbor pak obdivuje, že přes jasnost svého zraku jde tak odhodlaně a statečně vstříc smrti. „οὐκ ἔστ' ἄλυξις, οὐ, ξένοι, χρόνον πλέω.“¹¹, odpoví Cassandra a jde k domu, ale pach čerstvé krve ji odvrátí. Náčelník sboru mylně doufá, že jde o krev obětí. Avšak věštkyně ho vyvede z omylu jasným příměrem: „ὄμοιος ἀτμός ὥσπερ ἐκ τάφου πρόπει.“¹² S dovoláváním se pomsty mizí v domě, odkud se ozve hlas Agamemnóna: „ὦμοι, πέπληγμαι καιρίαν πληγὴν ἔσω.“¹³ Tím se otevře poslední epizoda. Tento výkřik dá zároveň popud k členitému dohadování v rámci zmateného sboru, který, když se po prvotním váhání odhodlá konečně k činu, se střetne s Klytaiméstrou potřísněnou krví, jak s mečem v ruce vychází z domu. Přiznává se ke lžím, které dříve pronesla, a vysvětluje své chování. Popíše, co provedla. Svou věc považuje za spravedlivou mstu. Sbor ji chce potrestat vyhnanstvím, ona se však opírá o svou moc a přízeň Aigisthovu.¹⁴ K tomu připomíná hříšnost svého muže, kterou občané nečinně trpěli. Sbor běduje, volá po smrti. Příčinu znovu vidí v Heleně. Klytaiméstra zvažuje otázku vlastní viny a odvolává se na ducha pomsty, který sídlí v Átreově domě a jehož se stala nástrojem. To ji však v očích sboru viny nezbavuje. „φέρει φέροντ', ἐκτίνει δ' ὁ καίνων.“¹⁵

Klytaiméstra věří, že tímto činem je duch pomsty ukojen, a hodlá ho vypudit z domu.

Drama končí výstupem Aigistha (exodus). Ten připomíná Átreův hrozný čin na svém otci a přiznává se k zosnování tohoto úkladu. Jeho slova vyvolají ostrou půtku mezi ním

⁸ Aesch. Ag. 1125 „Vidíte ji? Nesmí dál! Držte krávu od býka! Ruka, roucho, nástraha...černorohá léčka, která bodá, bodá, zas a zas! Do vany padá...Voda vystříkla...podlá koupel. Mokrý lest. O tom ti vyprávím!“ s.98

⁹ Aesch. Ag. 1131 „...“, v těch výkřících tuším hrůzu hrůz.“ s.98

¹⁰ Aesch. Ag. 1246 „Uvidíš Agamemnónovu smrt.“ s.104

¹¹ Aesch. Ag. 1301 „Přišel čas. Útěkem nic nezískám.“ s.107

¹² Aesch. Ag. 1311 „K zalknutí. Jako otevřený hrob.“ s.107

¹³ Aesch. Ag. 1343 „Krvácím! Zranila mě...Bohové!“ s.109

¹⁴ Aigisthos, syn Thyesta, milenec Klytaiméstry.

¹⁵ Aesch. Ag. 1432 „...zaplatíš za ránu ránou.“ s.114

a náčelníkem sboru. Aigisthos mu vyhrožuje žalářem a dalšími tresty, zatímco náčelník se dovolává msty Oresta a nazývá jej zbabělcem. Půtko vrcholí vytažením mečů zástupců obou stran. Vstup Klytaiméstry zažene krvavou řež, ale spor neutiší. Aigisthos s Klytaiméstrou odchází s vědomím své převahy, sbor s nadějí v Oresta.

CHOÉFOROI

V prologu se setkáváme s Orestem, který právě položil svou kadeř coby oběť na hrob Agamemnóna. K hrobu se blíží zástup žen v čele s jeho sestrou Élektrou - parodos. Sbor nese obětní dary, kterými chce Klytaiméstra utišit nevraživé mrtvé. V parodu se dozvídáme o strachu, který leží na sloužících, a o prolité krvi volající po pomstě. K tomu je dodáno, že „διαλγῆς <δ' > ἄτα διαφέρει τὸν αἴτιον παναρκέτας νόσου βρῦειν.“¹⁶

V první epizodě vystupuje tedy Élektra, která nejdříve rozmlouvá s náčelníci sboru, a dotazuje se, jak má provést oběť. Rozhodnou se nakonec při oběti vzpomenout na ty, kteří stojí proti Aigisthovi. Kromě Élektry a sboru je zmíněn i Orestés. Élektra obětuje a volá po mstiteli a návratu Oresta. První stasimon má podobu obětního zpěvu a vyjadřuje Élektřinu touhu.

Když Élektra sestupuje z mohyly, sděluje sboru, že našla na hrobu kadeř velmi podobnou svým vlasům. Posléze ji identifikuje jako Orestovu. Chvíli ještě váhá, zda tomu může věřit, když však nalezne u mohyly i Orestovy stopy, které jsou rovněž stejné jako její, je si už jistá. V tom vystoupí ze svého úkrytu sám Orestés. Élektra ho hned nepoznává, neboť se od útlého dětství neviděli. Orestés ji proto o své identitě přesvědčuje jednak svými vlasy a jednak k tomu přidá i oděv, který mu kdysi Élektra sama ušila. Po rozpoznání se modlitbami připravují na pomstu. Orestés vysvětluje sestře své motivace: „θεοῦ τ' ἔφετμαι καὶ πατρὸς πένθος μέγα, καὶ πρὸς πιέζει χρημάτων ἀχηνία,“¹⁷ Náčelnice sboru přitakává v následném kommu: „ἀντὶ δὲ πληγῆς φονίας φονίαν πληγὴν τινέτω. δρᾶσαντι παθεῖν, τριγέρον μῦθος τάδε φωνεῖ.“¹⁸ Pláč sourozenců má proniknout do hrobu a vzbudit mstu za zavražděného. Náčelnice pak vysloví naději, že budou ulévat jinou oběť, na jiném místě – v paláci, až se osvobodí od Aigistha.

V následujících strofách vzývají Dia a podsvětní božstva, aby jim dopomohli k pomstě. Jejich

¹⁶ Aesch. Lib. 69 „Trýznivá zkáza neustupuje – v útrokách toho, kdo se provinil, smrtelná choroba sílí,“ s.130

¹⁷ Aesch. Lib. 299 „znamení bohů, smutek nad otcem, úmorná bída,....“ s.142

¹⁸ Aesch. Lib. 312 „Za ránu, která zabila, dej ránu, která zabije. Jak říká prastaré přísloví: Kdo spáchal zločin, ať trpí jak zvěř!“ s.142

lítost a hněv postupně graduje, až se Orestés odhodlá: „ἔπειτ' ἐγὼ νοσφίσας ὀλοίμαν.“¹⁹

Pak vyzývají Agamemnóna, aby jim byl nápomocen (Klytaiméstra mu dala useknout ruce, aby se nemohl z hrobu mstít). Žádají svou budoucnost, Orestés vládu, Élektra muže, oba tedy smrt Aigistha. Slibují mu oběti.²⁰ Apelují na jeho posmrtnou památku:

„παῖδες γὰρ ἀνδρῶν κληδόνες σωτήριοι θανόντι: φελλοὶ δ' ὡς ἄγουσι δίκτυον, τὸν ἐκ βυθοῦ κλωστήρα σῶζοντες λίνου.“²¹ Nářky a výzvy ukončuje náčelnice, která je vybízí k činu.

Orestés se od ní dozvídá o snu, který se Klytaiméstře zdál. Porodila v něm hada, který z ní vysál mléko i krev. Proto prý posílá oběti, aby uklidnila podsvětní božstva a mrtvé. Orestés se v hadovi pozná a začíná osnovat svůj plán. Neboť tak jako jeho otec i jeho vrazi mají sejít léčkou, byť nijak komplikovanou. Orestés se svým druhem Pyladem se budou vydávat za cizince z Fókidy, a když se takto přestrojeni za prosebníky dostanou před Aigistha, probodne jej Orestés mečem.

Děj, který byl přerušen stasimem, v němž se zpívalo o hrůzných činech žen, nás přivádí před palác, na jehož dveře klepou Orestés s Pyladem převlečení za pocestné. Sluha jim otevře, a ačkoliv žádají o rozhovor s mužem, který tu velí, vyjde jim vstříc Klytaiméstra. Orestés se vydává za posla a zvěstuje smrt Orestovu. Dotazuje se, cože se má stát s jeho popelem. Klytaiméstra vyjádří své zdrcení, přijme je a pošle do mužské místnosti. Odejdou a následuje další stasimon, v němž se znovu sourozenci a sbor dovolávají pomoci ze záhrobí.

Další dějství je zahájeno výstupem Orestovy bývalé chůvy, která rozpráví s náčelnicí sboru. Nařká nad zmarem své mateřské péče a kromě toho se svěří, že jde poslat Aigistha za Orestem, aby se dozvěděl více o údajné Orestově smrti. Náčelnice pobídne chůvu, aby Aigistha přiměla jít bez ozbrojeného doprovodu. Děj přerušuje stasimon, v němž sbor vyzývá Dia a přeje Orestovi srdnatost.

Poté vystoupí Aigisthos, zdůrazní, že je pozván poslem a že má pochyby o jeho poselství, doufá, že se mu je podaří rozptýlit. Nejprve se ptá náčelnice, ta ho však odkáže přímo na posla. „οὐδὲν ἀγγέλων σθένος ὡς αὐτὸν αὐτῶν ἀνδρῶν πεύθεσθαι πάρα.“²² Odejde za Orestem a očima nám nyní je náčelnice sboru, která sice nevidí, co se tam děje, ale přesto se dohaduje. Je zdůrazněno, že tento okamžik je bodem zvratu, buď

¹⁹ Aesch. Lib. 438 „Zabiju ji, a pak ať třeba zemřu sám!“ s. 149

²⁰ I Zeus je pobízen ku pomoci připomínáním velkých žertev, které mu dával Agamemnón.

²¹ Aesch. Lib. 505 „Potomci hájí pověst mrtvého – nadnášejí síť jako lehké korky, nedají klesnout konopnému lanu.“ s.152

²² Aesch. Lib. 849 „zeptej se těch mužů. Jako muž. Proč ztrácet čas tím, co se povídá?“ s.167

k slávě či k naprostému zmaru domu Átreova. V tom se ozve Aigisthův hlas:

„ἔ ἔ, ὅτοτοτοῖ.“²³ A víme, že Aigisthos byl probodnut. Vyběhne sluha a provolává to, co je již všem zřejmé. Tluče na dveře ženských komnat, přičemž vysloví své tušení:

„ἔοικε νῦν αὐτῆς ἐπὶ ξυροῦ πέλας αὐχὴν πεσεῖσθαι πρὸς δίκην πεπληγμένος.“²⁴

Klytaiméstra vyjde a sotva se dozví, že padl Aigisthos, objeví se Orestés s Pyladem a tasí meč. Klytaiméstra se dovolává prsou, která ho živila. Orestés zaváhá, avšak když mu Pyladés připomene božské příkazy, jeho odhodlání je zpět. Klytaiméstra se dále dovolává opuštěnosti, když je jí vytknut vztah s Aigisthem. „ἄλγος γυναιξὶν ἀνδρὸς εἰργεσθαι, τέκνον.“²⁵

Zkusí ještě hrozit Líticemi, načež Orestés vznáší otázku otcových Lític. Pak boj vzdává:

„ἔοικα θρηνεῖν ζῶσα πρὸς τύμβον μάτην.“²⁶ Zažene ji do domu. Následuje radostný stasimon, který oslavuje vykonanou pomstu.

V exodu se Orestés znovu stane osamělým hrdinou. Jeho přesvědčení a odhodlání kolísá, snaží se znovu vyložit své argumenty, proč něco tak strašného spáchal, a ačkoliv sbor mu projeví svou přízeň, jeho mysl je nanejvýš rozrušena. Pak se mu zjeví matčiny Lítice a on s požehnáním sboru prchá do Delf. Finální zpěv sboru shrnuje rány domu Átreova a nechává otevřenou otázku po konci těchto ran.

EUMENIDY

Prolog třetí části Oresteie otvírá výstup věstkyně. Ve svém proslovu vysvětluje mýtickou historii krajiny v okolí Delf, kde se počátek dramatu odehrává. Vejde do chrámu a za chvíli z něj vyběhne plna zděšení. V chrámu, jak nám vypráví, viděla hříšníka s mečem od krve coby prosebníka a kolem něho zástup hrozných, nicméně spících ženštin. Když vylíčí onu hrůzu, praví: „τὰν τεῦθεν ἤδη τῶνδε δεσπότη δόμων αὐτῶ μελέσθω Λοξία μεγασθενεῖ.“²⁷ A s těmito slovy poté, co ještě zdůrazní mimo jiné Apollónovu očišťovací schopnost, odchází.

Pak se objeví sám Apollón. Bůh se zavazuje k ochraně prosebníka, kterým není nikdo jiný než Orestés, a posílá ho do Athén: „καὶ μὴ πρόκαμνε τόνδε βουκολούμενος

²³ Aesch. Lib. 869 „Pomoc! Pomoc! Umírám!“ s.168

²⁴ Aesch. Lib. 883 „Co dělá, Zdá se, že i na ni si spravedlnost brousí těžký meč, že se i její hlava brzy skutálí...“ s.169

²⁵ Aesch. Lib. 920 „Co ty víš, jak je ženám bez mužů.“ s.171

²⁶ Aesch. Lib. 926 „Zbytečně žadoním.Jsi jako z kamene!“ s.171

²⁷ Aesch. Eum. 60 „o další ať se nyní postará pán chrámu,mocný Loxiás.“ Loxias je přízvisko Apollóna. s.177

πόνον: μολῶν δὲ Παλλάδος ποτὶ πτόλιν ἴζου παλαιὸν ἄγκαθεν λαβὼν
βρέτας.²⁸ Oba dva odcházejí.

Náhle se zjeví duch Klytaiméstry a výčitkami probouzí spící Lítice, které pak vytvoří sbor. Lítice se navzájem povzbuzují ke stíhání nebohého Oresta. Když Klytaiméstra splní svůj úkol, zmizí. Nastává parodos. Po písni se znovu objevuje Apollón a vyhání Lítice z chrámu. Nakonec mezi nimi vypukne spor o spravedlnost. Apollón samozřejmě stojí za činem Oresta, zatímco Lítice stíhají viníka, který prolil mateřskou krev. Apollón poukazuje na Divo a Héřino požehnání, které tkví v manželství, a na lásku, dar Afrodity. Nakonec odkáže k věcem budoucím slovy: „δίκας δὲ Παλλὰς τῶνδ' ἐποπτεύσει θεά.“²⁹

Další část dramatu zastihuje Oresta znovu jako prosebníka, tentokrát však v Athénách.³⁰ Zakrátko ho tam dostihne i sbor Lític, který ho sledoval po pachu krve. Orestés na výhrůžky Lític odpovídá: „βρίζει γὰρ αἷμα καὶ μαραίνεται χερὸς, μητροκτόνον μίασμα δ' ἔκπλυτον πέλει.“³¹ Dokládá, že podstoupil očistný obřad v Delfách a jeho účinek může být doložen lidmi, s nimiž se stýkal, aniž by se jim něco zlého stalo.³² Volá po pomoci Athénině. Sbor na jeho slova nedbá, znovu mu hrozí a své výčitky dokončuje stasimem, v němž opěvuje svůj úřad. Zpěv ukončí Athénin příchod z trojského posvátného okrsku, který jí zasvětili Athéňané. Athéna se dá do řeči s Líticemi, od nichž se dozví, proč jsou v jejím chrámě, a posléze vybídne Oresta, aby i on promluvil a vylíčil své osudy. Nakonec tedy obě strany svěří spor Athéně. Athéna se zříká toho, aby při rozsoudila sama, a svolává jiný soud: „φόνων δικαστὰς ὀρκίους αἰρουμένη θεσμὸν τὸν εἰς ἅπαντ' ἐγὼ θήσω χρόνον... κρίνασα δ' ἀστῶν τῶν ἐμῶν τὰ βέλτατα ἤξω, διαίρειν τοῦτο πρῶγμ' ἐτητύμως, ὄρκον πορόντας μηδὲν ἔκδικον φράσειν.“³³ Děj přerušuje další stasimon vyjadřující obavy z oslabení moci Lític.

V následujícím dějství už Athéna vítá soudce a zahajuje při, přičemž se objevuje Apollón, který se staví na stranu obžalovaného. Orestés stojí za svým činem a přiznává se k němu, viní Lítice z netečnosti vůči vraždě Agamemnóna. Ty se pak hájí tím, že otec nebyl

²⁸ Aesch. Eum. 78 „nesmíš pod tíhou útrap klesnout dřív, než spatříš domy Palladina města a starou sochu mocné bohyně ze všech sil sevřeš v náručí.“ s.183

²⁹ Aesch. Eum. 224 „Palla už zjistí, kde je právo.“ s.190

³⁰ Ačkoliv ve starověku neexistovalo pravidlo jednoty místa, vzhledem k technickým možnostem scény nebyla jeho změna obvyklá. Přesto se znovu očitáme u oltáře, byť jiného boha.

³¹ Aesch. Eum. 280 „Krev mezi prsty uschnula a mizí beze stopy, Poskvrna matčiny vraždy je smytá.“ s.194

³² Vrah byl do svého očištění poskvrněn, a tudíž všem, kdo se s ním stýkali, hrozily následky tohoto *miasmatu*.

³³ Aesch. Eum. 487 „vyhledám bezúhonné soudce hrdelních zločinů, co budou přísně ctít přísahy, které jednou pro vždy stanovím...Vrátím se zpátky, hned jak vyberu nejlepší ze svých Athéňanů. Oni pak spravedlivě rozhodnou, aniž by přestoupili dané přísahy.“ s.203

přece s matkou pokrevně spřízněn. „οὐκ ἦν ὄμαιμος φωτὸς ὃν κατέκτανεν.“³⁴ Apollón ještě dokládá na Athéně, že matka pouze vyživuje dítě, a tedy není pokrevně příbuzná: „οὐκ ἔστι μήτηρ ἢ κεκλημένου τέκνου τοκεύς, τροφὸς δὲ κύματος νεοσπόρου.“³⁵ Na to Athéna ukončuje argumentaci: „...ὡς ἄλις λελεγμένων.“³⁶ Nařizuje vykonat soud, přičemž určí jako místo jeho konání Areopag. Lítice i Apollón si ještě navzájem hrozí. Athéna, jelikož je zrozena pouze otcem, dává hlas Orestovi. Díky tomu je počet hlasů vyrovnán a Orestés osvobozen. V radosti se zapřísahává věčným spojenectvím Argu a Athén a odchází.

Lítice se cítí zneuctěny a chtějí vylít svůj hněv na Attiku, avšak Athéna je dlouze přemlouvá. Ukazuje rozsudek jako spravedlivý, nabízí jim kult v Athénách a úctu všech obyvatel. „τῶ γὰρ σέβοντι συμφορὰς ὀρθώσομεν... θέλξειν μ' ἔοικας καὶ μεθίσταμαι κότου.“³⁷ Za úkol dostanou vyhánět bezbožníky. Pak střídavě žehnají městu a nakonec s písni v průvodu odcházejí do svého nového sídla.

LÁTKA OIDIPA KRÁLE

V prologu vychází Oidipús, thébský král, vstříc prosebníkům, v jejichž čele stojí Diúv kněz. Oidipús se v něm prezentuje jako starostlivý král, který jde zjišťovat, jaká je příčina smutku, který leží nad městem. Ukazuje, že je nakloněn jejich žádostem: „δυσάλητος γὰρ ἂν εἶην τοιάνδε μὴ οὐ κατοικτίρων ἔδραν.“³⁸ Od kněze se dovídá, že celé město prosí bohy, neboť je postíženo morem: „φθίνουσα μὲν κάλυξιν ἐγκάρποις χθονός, φθίνουσα δ' ἀγέλαις βουνόμοις τόκοισί τε ἀγόνους γυναικῶν“³⁹ Ač ho nesrovnávají s bohy, přece je jejich dobrodincem, neboť je zbavil Sfingy, a proto ho prosí: „ἀλκήν τιν' εὐρεῖν ἡμῖν“⁴⁰ Jak je spasil dříve, tak i nyní má svou pomocí přispět, aby nevládl pusté zemi. Oidipús jim dá najevo, že dávno o jejich bolu ví a že on jím trpí o to víc, protože je vladař. Dále se od něj občané dovídají, že již před časem vyslal Kreonta, svého

³⁴ Aesch. Eum. 605 „Protože neprolila radnou krev.“ s.208

³⁵ Aesch. Eum. 658 „Ty, které nazýváme matkami, neplodí – pouze živí semeno,....“ s.211

³⁶ Aesch. Eum. 675 „Domluvili jste?“ s.212

³⁷ Aesch. Eum. 897, 900 „Požehnám všem, kteří tě budou cítit... Tvé přísahy mě...zdá se...usmířily.“ s.226

³⁸ Sophokles, Oedipus Tyrannus 12,13 In: Sophokles, *The Plays and Fragments*, ed.R.C.Jebb a D.Litt, Cambridge University Press, Cambridge 1893 „Byl bych bez srdce, cit s vámi kdyby nehnul nitrem mým!“ Tento a následující překlady podle Sofoklés, *Tragédie*, přel. F. Stiebitz a kol., Svoboda, Praha 1975, s.159

³⁹ Soph. OT 25-28 „I hyně plod, jež tají země v tvůrčích zárodcích, a hynou stáda skotu na pastvách, a smrti zasvěcen je matek klín...“ s.160

⁴⁰ Soph. OT 42 „Ó hled' nás nějak spasit, zachraň nás!“ s.160

švagra, aby vyzvěděl v Delfách, co je třeba konat. Ten se má co chvíli vrátit. A skutečně, sotva se to kněz dozví, Kreón se vrací a nese zprávu: „ἀνδρηλατοῦντας ἢ φόνω φόνον πάλιν λύοντας,“⁴¹ Je tedy třeba ztrestat vrahy Láiovy, a tím vykonat očistu. Na otázku, kde je hledat, dostává Oidipús tuto odpověď: „τὸ δὲ ζητούμενον ἄλωτόν, ἐκφεύγειν δὲ τὰ μελούμενον.“⁴² Po krátkém vyšetřování, v němž Oidipús zjistí, že Láios byl přepaden lupiči, když konal pouť do Delf, se rozhodne věc řádně prošetřit: „ἀλλ' ἐξ ὑπαρχῆς αὐθις αὐτ' ἐγὼ φανῶ.“⁴³ S touto pobídkou odchází, k němu se připojí i kněz a přichází sbor.

Po parodu, kde jsou vzývána různá božstva ku pomoci, znovu vychází Oidipús. Vyzývá občany, aby pod kletbou vydali svědectví o viníkovi, že ať i on sám je tou kletbou stižen, pokud by ho vědomě držel pod svou střechou. Náčelník sboru tedy přiznává, že neznají jméno vraha, to doufali, že se dozvedí od Foiba v Delfách, mají zde ovšem Teiresia, Apollónova věstce. Oidipús přisvědčí, že ho dokonce již sám povolal, takže tu bude každou chvíli. Náčelník ještě naznačí, že Láia zabili nějací pocestní. Avšak pak už přichází věstec, který dává hned zpočátku najevo, jak bylo nerozumné, že vůbec přišel, a chce hned zase odejít: „ἄφες μ' ἐς οἶκους: ῥᾶστα γὰρ τὸ σόν τε σὺ κάγω διοίσω τοῦμόν, ἦν ἐμοὶ πίθη.“⁴⁴ Teiresiás, protože se mu nepodaří odejít, se rozhodne i přes královo naléhání mlčet: „ἦξει γὰρ αὐτά, κὰν ἐγὼ σιγῇ στέγω.“⁴⁵ Oidipús však svou výřečnost nenechá v skrytosti, ale popuzen hněvem, vyprovokuje Teiresiu, který mu vmete pravdu do očí: „ὡς ὄντι γῆς τῆσδ' ἀνοσίῳ μιάστορι.“⁴⁶ Jejich vzájemný hněv postupně graduje a v následné hádce je Oidipús obviněn i z incestu. Král pak podezřívá z tohoto úkladu Kreonta. Nakonec vyhání Teiresiu z paláce, avšak při narážce na své rodiče ho ještě zastaví a na otázku, kdože jsou tedy jeho rodiče, mu věstec temně odpoví: „ἦδ' ἡμέρα φύσει σε καὶ διαφθερεῖ.“⁴⁷ Pak se má Teiresiás již sám k odchodu, přesto v reakci na Oidipovu další provokaci mu ve stručnosti shrne, co o vrahovi ví. Děj přerušuje stasimon, v němž sbor vyjadřuje své pochybnosti a nejistotu.

⁴¹ Soph. OT 100 „Bud' vyhnanství, neb za smrt zase smrt.“ s.163

⁴² Soph. OT 110 „Kdo hledá, nalézá, kdo nedbá, tomu všechno uchází.“ s.163

⁴³ Soph. OT 132 „Nuž já zas plnou pravdu odkryji!“ s.165

⁴⁴ Soph. OT 320 „Chci domů, pust' mě! Poslechněš-li mne, svůj osud oba nejsnáz poneseš.“ s.172

⁴⁵ Soph. OT 341 „Vše přijde, i když budu mlčeti.“ s.173

⁴⁶ Soph. OT 353 „Ty sám jsi hříšnou skvrnou otčiny!“ s.173

⁴⁷ Soph. OT 438 „Den dnešní zplodí tě i zahladí.“ s.178

V dalším dějství přichází Kreón, který se doslechl o podezření, jež má vůči němu Oidipús, a hned ho vyvrací před náčelníkem sboru. Nicméně záhy vychází Oidipús, který stále pln hněvu znovu osočuje Kreonta z vladařských ambicí a z manipulace s věštbami. Oidipovi je podezřelé, že Teiresiás přišel s věštbou až nyní, byť se po vrahovi pátralo už před lety. Kreón odpověď nezná, avšak dalšími argumenty vyvrací, že by on sám usiloval o vládu, neboť: „οὐπω τοσοῦτον ἠπατημένος κυρῶ ὥστ' ἄλλα χρῆζειν ἢ τὰ σὺν κέρδει καλά.“⁴⁸ Oidipús se nakonec i díky Iokastě nechá přemluvit, aby posečkal se svým hněvem vůči Kreontovi, než bude jasno, a propouští ho. Kreón mu ještě na odchodu řekne: „στυγνὸς μὲν εἰκὼν δῆλος εἶ, βαρὺς δ', ὅταν θυμοῦ περάσης: αἱ δὲ τοιαῦται φύσεις αὐταῖς δικαίως εἰσὶν ἄλγιστα φέρειν.“⁴⁹ Následně Iokasté zjišťuje příčinu Oidipova hněvu. Ten ji informuje o věštebném výroku Teiresiově, načež ona, jelikož chce zpochybnit věštbu jako takové, vzpomene na věštbu, které se dostalo Láiovi, a to sice že ho měl zavraždit vlastní syn, přičemž Láios byl zabit cizinci v úvoze: „καὶ τὸν μὲν, ὥσπερ γ' ἡ φάτις, ξένοι ποτὲ ληστὰι φονεύουσ' ἐν τριπλαῖς ἀμαξίτοις.“⁵⁰ Krátce na to Oidipús zjišťuje dobu události a přesnou lokalitu a jeho děs začíná narůstat. Dává povolat onoho svědka, který když poprvé spatřil Oidipa v paláci, nechal se přesunout do služby na venkov. Mezitím Oidipús vylíčí Iokastě své pohnuté osudy, jak se doslechl, že není syn svých rodičů, jak šel do Delf, kde se dozvěděl onen strašný osud, co před ním leží, a nakonec, jak zabil muže v úvoze: „μὴ δῆτα, μὴ δῆτ', ὧ θεῶν ἀγνὸν σέβας, ἴδοιμι ταύτην ἡμέραν, ἀλλ' ἐκ βροτῶν βαίην ἄφαντος πρόσθεν ἢ τοιάνδ' ἰδεῖν κηλῖδ' ἐμαυτῶ συμφορᾶς ἀφιγμένην.“⁵¹ Ostatní ho ještě utěšují, že svědek mluvil o lupičích, nikoli o jednom muži, ať má tedy strpení.

Děj přerušuje stasimon vyzývající k zbožnosti a vrcholící ve výkřiku:

„φθίνοντα γὰρ Λαῖου παλαίφατα θέσφατ' ἐξαιροῦσιν ἤδη, κούδαμου τιμαῖς Ἀπόλλων ἐμφανής: ἔρρει δὲ τὰ θεῖα.“⁵² Vychází Iokasté a zpravuje sbor o zoufalém stavu Oidipa, který je takřka přesvědčen o své vině. Vtom přichází posel z Korintu, který zvěstuje smrt Polyba, otce Oidipova. Iokasté plna naděje věří ve zvrát delfské věštbu, neboť

⁴⁸ Soph. OT 594 „*Tak slepý dosud nejsem, abych cti byl lačný, která nevynáší nic!*“ s.185

⁴⁹ Soph. OT 673 „*Hle, v záští ustoupils; však přijde žal, až hněv tvůj zchladne. Ta tvá povaha je právem sobě strastí největší.*“ s.190

⁵⁰ Soph. OT 715 „*Však zabili ho cizí lupiči, dí zvěst, prý na rozcestí v úvoze.*“ s.192

⁵¹ Soph. OT 830 „*Kéž nikdy, nikdy, bozi přejasní, bych nezřel toho dne, kéž ze světa bych zmizel dřív, než bych měl uvidět, že skvrna bídy takové mě stihla!*“ s.197

⁵² Soph. OT 907 „*Je popírán již co zašlý zvuk výrok věštěný Láiovi, nikde již Apollón Foibos není slavně ctěn; ta tam už je víra!*“ s.200

Polybos nezemřel rukou svého syna. I Oidipús, jenž vyjde z paláce, se nechá přesvědčit o planosti té věštby. Přece se však ještě obává incestu s matkou a vypoví poslovi, co mu sdělil bůh v Delfách. Posel chce Oidipa uklidnit, a tak mu prozradí, že je adoptovaný, že on sám ho našel v kithaironských roklích. Tato informace vyděsí Iokastu a po několika replikách, kdy se Oidipús stále více blíží k identitě svého nálezce, a tedy i k poznání svého původu, se mu již snaží bránit, aby pokračoval v pátrání: „τί δ' ὄντιν' εἶπε; μηδὲν ἐντραπῆς: τὰ δὲ ῥηθέντα βούλου μηδὲ μεμνησθαι μάτην.“⁵³ Když však Oidipús nepřestává, Iokasté již neskrývá své rozrušení: „μὴ πρὸς θεῶν, εἶπερ τι τοῦ σαυτοῦ βίου κήδει, ματεύσης τοῦθ': ἄλις νοσοῦς' ἐγώ.“⁵⁴ Ještě ho zkusí několika slovy zastavit, přitom však, když vidí, že je to marné, zděšena vykřikne a odběhne. Oidipús toho nedbá a vyhlíží posla, neboť chce za každou cenu znát svůj původ. Předpokládá, že je nízkého původu.

Následující stasimon poměrně radostně vznáší otázky po původu krále, hledá totiž jeho rodiče mezi božstvy vyskytujícími se na Kithairónu. Po stasimu přichází očekávaný Láiiuv pastýř. Na otázky Korint'ana a Oidipa odpovídá zprvu nerad, pak zdráhavě a nakonec rozčíleně. Když se ho Korint'an ptá na ono odložené dítě, ohradí se: „οὐκ εἰς ὄλεθρον; οὐ σιωπήσας ἔσει;“⁵⁵ Teprve pod pohružkou mučení se přiznává k tomu, že dítě předal Korint'anovi. Když se ovšem Oidipús ptá po původu toho dítěte, reaguje odmítavě: „μὴ πρὸς θεῶν, μή, δέσποθ', ἰστόρει πλέον.“⁵⁶ Avšak král se ptá dál, pastýř pak vše vypoví a Oidipús konečně pochopí: „ἰοῦ ἰοῦ: τὰ πάντ' ἄν ἐξήκοι σαφῆ. ᾧ φῶς, τελευταῖόν σε προσβλέψαμι νῦν, ὅστις πέφασμαι φύς τ' ἀφ' ὧν οὐ χρῆν, ξὺν οἷς τ' οὐ χρῆν ὀμιλῶν, οὐς τέ μ' οὐκ ἔδει κτανῶν.“⁵⁷

Ve stasimu se opěvuje bídný los člověka a pak konkrétně bída Oidipova. Pak se na scéně objeví posel, který pronese poselství dalšího hoře, které postihlo dům Labdakovců: „τέθνηκε θεῖον Ἰοκάστης κάρα.“⁵⁸ Vypráví, která se oběsila a jak Oidipús vtrhl do její komnaty, sňal ji z oprátky a jejími náušnicemi si probodl oči. Volal přitom toto: „ὀθούνεκ' οὐκ ὀφιοιντό νιν οὔθ' οἷ' ἔπασχεν οὔθ' ὅποῖ' ἔδρα κακά, ἀλλ' ἐν σκοτῶ τὸ λοιπὸν οὐς μὲν οὐκ ἔδει ὀψοίαθ', οὐς δ' ἔχρηζεν οὐ

⁵³ Soph. OT 1056 „*Nač ptáš se po tom? Nedbej toho nic a plané jeho řeči z mysli pusť!*“ s.210

⁵⁴ Soph. OT 1060 „*Ach, ustaň, probůh, je-li trochu jen ti život milý – dost, že trpím já!*“ s.210

⁵⁵ Soph. OT 1146 „*Jdi k d'asu! Budeš mlčet konečně?*“ s.215

⁵⁶ Soph. OT 1165 „*Ó pane, zaklínám tě, dál se neptej!*“ s.216

⁵⁷ Soph. OT 1182 „*Ó hrůza, hrůza! Vše jasno již! Kéž zřím tě, světlo, naposled, když vím už vše: že jsem se v hříchu narodil a hříchu plodil, hříšně zabíjel!*“ s.218

⁵⁸ Soph. OT 1235 „*již zhaslo oko božské Iokasty!*“ s.220

γνωσοίατο.“⁵⁹ Posel to komentuje: „ὁ πρὶν παλαιὸς δ' ὄλβος ἦν πάροιθε μὲν ὄλβος δικαίως: νῦν δὲ τῆδε θημέρα στεναγμός, ἄτη, θάνατος, αἰσχύνη, κακῶν ὅς' ἐστὶ πάντων ὀνόματ', οὐδέν ἐστ' ἄπὸν.“⁶⁰ Náčelník sboru a posel se střídavě děsí, až přichází i znetvořený Oidipús. Přiznává, že sám si probodl oči, neboť není zde pro něj nic milého, nač by mohl pohledět. Dožaduje se vyhnání, tvrdí, že unikl smrti, jen aby snášel větší utrpení. Kreón chce vyčkat věštby, než ho pošle pryč, a k tomu Oidipa i přemluví. Ten ještě prosí za dcery, které nesou hanbu svého rodu, aby se Kreón o ně postaral, pak s mravoučnými slovy, aby nikdo před dnem smrti neblahoslavlil člověka, odchází do domu a drama končí.

LÁTKA IFIGENIE V TAURIDĚ

V prologu vystoupí Ifigenie a své vyprávění zasazuje do mytologických souvislostí epického cyklu. „Πέλοψ ὁ Ταντάλειος ἐς Πίσαν μολῶν θοαῖσιν ἵπποις Οἰνομάου γαμεῖ κόρην, ἐξ ἧς Ἀτρέως ἔβλασταν: Ἀτρέως δὲ παῖς Μενέλαος Ἀγαμέμνων τε: τοῦ δ' ἔφυν ἐγὼ τῆς Τυνδαρείας θυγατρὸς Ἰφιγένεια παῖς.“⁶¹ Po vysvětlení svého rodového významu vypráví, jak a proč se ocitla v Tauridě. Dozvídáme se tedy, že sem byla přenesena Artemidou, které byla obětována vlastním otcem. Kromě Agamemnóna nese na jejím obětování účast věstec Kalchás, který ji jako oběť určil, Odysseus, jenž vymyslel lest, a neméně je na vině také Helena a Meneláos. V Tauridě u Černého moře za Symplégadami slouží Ifigenie jako kněžka a dle starého zvyku obětuje všechny Řeky jako krvavou žertvu Artemidě.

Vypráví dále o svém snu, v němž vidí, jak se bortí stavba a sloupy domu Atreovců. Zkázu přečkává pouze jediný sloup. Ten se promění v člověka,⁶² a Ifigenie jej kropí obětní vodou. Sen pochopí tak, že Orestés je mrtev, a odhodlá se vykonat úlitbu Hádovi. S tímto odhodláním odchází.

⁵⁹ Soph. OT 1271 „Nebudete zřít to, co jsem spáchal, co jsem strpět musel: však ve tmě ty teď zřete, kterých nikdy jsem neměl spatřit, těch však, po kterých jsem s láskou toužil, nepoznejte již.“ s.221

⁶⁰ Soph. OT 1281 „Jich dávné štěstí vskutku bývalo dřív pravé štěstí, ale dnešní den je zkáza, pláč a nářek, hanba, smrt, co zlem jen slove, žádné nechybí...“ s.222

⁶¹ Euripides, Iphigenia in Tauris 1ff, In: Euripides, *Euripidis Fabulae*, ed. Gilbert Murray, vol. 2., Clarendon Press, Oxford 1913 „Když Tantalův syn Pelops dospěl do Písy a získal rychlou jízdou dceru královu, z ní vzešel Átreus, z něho Meneláos syn a Agamemnón. Já pak, Ífigeneia, já jeho dcera jsem a Klytáiméstrina.“ Tento překlad a následující podle Antické tragédie, přel.R.Mertlík, Odeon, Praha 1970, s.555

⁶² Ve světě Homérových eposů je právo hostinné právem základním. Neboť právě pro porušení tohoto práva Paridem byl dán podnět k trojské válce.

Pak vychází na scénu Orestés s Pyladem.⁶³ Přemýšlejí, jak by v této nehostinné zemi dokázali vykonat úkol, jenž jim zadal Apollón, totiž unést sošku Artemidy z chrámu a odvézt ji do Athén. Jen tak může být Orestés konečně zbaven Erínyí. Orestés stejně jako Ifigenie vysvětluje, jak a proč se dostali do Tauridy. Orestés, vida nepřátelskost země, chce zprvu spíše utéci než zemřít v barbarské zemi, avšak na Pyladovo povzbuzení „φεύγειν μὲν οὐκ ἀνεκτὸν οὐδ’ εἰώθαμεν, τὸν τοῦ θεοῦ δὲ χρῆσμον οὐ κακιστέον“,⁶⁴ se přeci jen odhodlá a společně pak plánují noční krádež.

Nastává parodos, kde jako sbor vystoupí řecké zajatkyňe oplakávající svůj neblahý osud. Po krátkém samostatném zpěvu se k sborové písni přidává Ifigenie a jako samostatná pěvkyně odpovídá na zpívané sborové pasáže. Během svého výstupu vykoná oběť Hádovi za domněle mrtvého Oresta. Obětují mléko, víno a med – oběť Hádovi za mrtvé. Dále pak znovu připomíná osud svého rodu a především svůj vlastní úděl.

První epizodu otevírá příchod pastýře. Ten vypráví o zajetí dvou Řeků, přičemž Ifigenii sdělí, že jeden z nich se jmenuje Pyladés. Ifigenie zvědavými otázkami nakonec pastýře, jehož repliky jsou zprvu dost lakonické, přiměje vyprávět co nejvíce detailů. Dozvídáme se od něj, že Orestés je stíhán Erínyemi a že jeho věrný druh ho chránil před kamenováním. V dlouhém monologu se v Ifigenii vzbudí touha po pomstě Řekům (zejména Heleně a ostatním, které jsem výše zmínil) za svůj bídný osud a za domnělou smrt Oresta. Sbor ukončuje první dějství stasimem, v němž vyjadřuje svou zvědavost nad tajemnými cizinci. Je vzbuzováno nejasné očekávání příchodu Řeků, jakýchsi obchodníků či, dají-li bozi, Heleny s doprovodem, nebo snad dokonce zachránců.

V druhé epizodě jsou cizinci předvedeni před Ifigenii a ta je zpovídá, jak se jmenují a odkud jsou. Vyzvídá na nich také osudy Řeků navrátilivších se z Tróje a nakonec se ptá i na osud svého rodu, aniž by po celou dobu zmínila své jméno. A ani Orestés se zprvu neprozradí. Znovu je tak potvrzen motiv odloučení a barbarskosti země. Čím blíže se svými otázkami dotýká vlastního osudu, tím více se Orestés zdráhá o sobě mluvit. Přece se však Ifigenie dovídá v krátkých výpovědích svého bratra o strašlivých událostech, které potkaly její rodinu. Světlo jí však svítne, když zjišťuje, že Orestés je živ: „ψευδεῖς ὄνειροι, χάριετ’ οὐδὲν ἦτ’ ἄρα.“⁶⁵ I Orestés sdílí její skepsi vůči snům a vzhledem k tomu, co zakusil, ji pociťuje ještě hlouběji, a to i vůči bohům a věštbám.

⁶³ Věrný druh Oresta, jenž ho doprovází na společné cestě plné útrap. Vyrůstali spolu u Pyladova otce Strofia a pak se vydali do Argu pomstít Agamemnóna. Pyladés se mimo jiné také stal jeho švagrem, neboť si vzal Elektru.

⁶⁴ Eur. IT 104ff „Ne, nelze útěk snést, a není to náš zvyk a také boží sudbou nelze pohrdnout.“ s.558

⁶⁵ Eur. IT 569 „Ach sbohem, lživé sny! Vždyť nejste k ničemu!“ s.579

Ifigenie se rozhodne napsat do Argu dopis, aby dala vědět svým blízkým o své situaci. Nabídne Orestovi, že ho zachrání, pokud její dopis doručí do Argu. Ten ve prospěch svého přítele odmítá, na což mu v lehké ironii Ifigenie odpoví: „τοιούτος εἶη τῶν ἐμῶν ὁμοσπόρων ὅσπερ λέλειπται. καὶ γὰρ οὐδ' ἐγὼ, ξένοι, ἀνάδελφός εἰμι, πλὴν ὅσ' οὐχ ὀρῶσά νιν.“⁶⁶ Orestés jí tuto repliku zakrátko rovněž v lehké ironii vrátí: „φεῦ: πῶς ἄν μ' ἀδελφῆς χεῖρ περιστείλειεν ἄν;“⁶⁷ Poté, co mu to přislíbí, děj přerušuje krátký kommos, kde sbor spolu s cizinci rozehrává téma ambivalentní situace, v níž jeden jde na smrt a druhý je spasen.

Ve třetí epizodě je Orestés naplněn nejasným dojmem, který si vytvořil o kněze, a přemýšlí, kdo asi je. V těchto úvahách se k němu připojuje i Pyladés, který pak ovšem stočí řeč na Orestovo sebeobětování a snaží se mu to vymluvit. Orestés ho nakonec přesvědčí o správnosti volby mimo jiné tím, že ho pověří, aby se postaral o jeho hrob v Argolidě. Znovu pak projeví skepsi a zklamání: „ἡμᾶς δ' ὁ Φοῖβος μάντις ὦν ἐψεύσατο: τέχνην δὲ θέμενος ὡς προσώταθ' Ἑλλάδος ἀπήλασ', αἰδοῖ τῶν πάρος μαντευμάτων. ᾧ πάντ' ἐγὼ δοῦς τὰ μὰ καὶ πεισθεις λόγοις, μητέρα κατακτὰς αὐτὸς ἀνταπόλλυμαι.“⁶⁸ Pyladés je mu znovu oporou a povzbuzuje ho nadějí, že osud se v nejhorším občas obrací.

Pak vystoupí Ifigenie s připraveným dopisem a přiměje Pylada, aby se jí zapřísahal, že dopis doručí, načež i ona přísáhá, že mu zajistí odchod ve zdraví. Pyladés pak dále uvažuje o možnosti ztroskotání, načež se Ifigenie rozhodne, že mu dopis přečte, aby i v případě, kdy se mu podaří zachovat si pouze holý život, mohl zprávu doručit. Čte dopis adresovaný Orestovi: „Ἡ 'ν Αὐλίδι σφαγεῖσ' ἐπιστέλλει τάδε ζῶσ' Ἴφιγένεια, τοῖς ἐκεῖ δ' οὐ ζῶσ' ἔτι — “⁶⁹ Oresta pak tato informace nenechá v klidu a ptá se, kde že je ona Ifigenie. „ἦδ' ἦν ὀρᾶς σύ:“⁷⁰ Zatímco dál čte, Orestés si uvědomí neuvěřitelnou skutečnost, že jeho sestra je mezi živými, a navíc stojí přímo před ním - a že žádost, kterou mu právě předčítá, již napůl splnil. Nechají ji dočíst dopis, díky čemuž se dozvedí o jejích osudech. Pyladés pak v nemenší radosti dopis odevzdává vedle stojícímu Orestovi, který svou sestru objímá.

⁶⁶ Eur. IT 611ff „Z mých sourozenců kéž by ten byl takový, jenž zbyl mi. Vždyť i já mám bratra, cizinci, až na to, že ho ovšem nyní nevidím.“ s.580

⁶⁷ Eur. IT 627 „Ach! Kéž ruka sestřina by pochovala mě!“ s.581

⁶⁸ Eur. IT 627 „Však Foibos, ač je věštec, zle mě oklamal: co nejdál od Řecka mě zahnal úskočně, neb za dřívější svoje věštby styděl se. Já všechno svěřil mu a výzvy poslušen, svou matku zabil jsem – teď za to hynu sám.“ s.585

⁶⁹ Eur. IT 770 „To vzkazuje ti sestra, oběť v Aulidě, však živá, ač ji tamní lid má za mrtvou.“ s.588

⁷⁰ Eur. IT 773 „Zde vidíš ji...!“ s.589

Ifigenie mu uvěří teprve po předložení několika svědectví ze svého rodného domu. Orestés jí pak vypráví o tom, co se doma stalo, jak ho pronásledovaly Lítice a jak proběhl soud v Athénách. Vypráví, že se tam však nechaly přesvědčit rozsudkem jen některé, zatímco ostatní ho pronásledovaly až do Tauridy, kam ho poslal Apollón, aby odtamtud s Pyladem vzali sošku Artemidy a dopravili ji do Athén. Následně Ifigenie vymyslí plán, jak by se mohli všichni zachránit. Přemluví, poměrně snadno, sbor svých družek, aby při ní stál. Sbor pak zakončuje druhým stasimem opět pojednávajícím o stesku po domově.

Ve čtvrté epizodě se poprvé objevuje Thoás, král Tauridy. Zastihne Ifigenii, jak přenáší sošku, plníc tak svůj plán. Vysvětlí mu, že soška i cizinci jsou poskvrnění matkovraždou a že je třeba je očistit v moři. „θάλασσα κλύζει πάντα τὰνθρώπων κακά.“⁷¹ Přitom se na ně nesmí nikdo dívat, aby také nebyl poskvrněn.. Thoás obdivuje její moudrost a uposlechne ji ve všem. Ifigenie odchází se soškou, bratrem a s Pyladem. Sbor ve třetím stasimu pěje paján na Apollóna.

V exodu přichází posel, jenž přes odpor sboru družek prozradí králi záměr Řeků. Vypráví, jak tuhý boj s nimi sváděli, nicméně Řekům se podařilo odrazit od břehu. Avšak jakmile se dostali ze zátoky, Poseidón je vrhl vlnou zpět na břeh. Thoás vybízí vojsko k útoku, když tu se zjeví Athéna coby *deus ex machina* a přemluví jej z pozice bohyně, aby je nechal jít, neboť takový je jejich osud. Vyloží pak založení kultu Artemidy Tauropolské v Attice v Karystu a nařídí propuštění sboru. Thoás se podřídí, neboť „τοῖσι τῶν θεῶν λόγοις ὅστις κλύων ἄπιστος, οὐκ ὀρθῶς φρονεῖ,“⁷² a přislíbí i zrušení dávného zvyku obětovat cizince. Drama uzavírá tentokrát kratší oslavný zpěv sboru na počest

⁷¹ Eur. IT 1193 „Vždyť všechny lidské hříchy moře omývá.“ s.611

⁷² Eur. IT 1193, „smýšlí nesprávně, kdo slyší boží hlas, však neposlechne ho.“s.625